

OILA, MAHALLA VA MAKTAB HAMKORLIGIDA VATANPARVARLIK TARBIYASINI KUCHAYTIRISH

Axmedova Malohatxon Mahmudjonovna

**Andijon viloyati Izboskan tumani 10-umumiy o'rta ta'lim maktabi. Ma'naviy ma'rifiy
ishlar bo'yicha direktor o'rinbosari.**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20228450>

Annotatsiya: Mazkur tezisdagi yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda oila, mahalla va maktab hamkorligining ilmiy-pedagogik ahamiyati yoritiladi. Unda vatanparvarlik tarbiyasining mazmuni, zamonaviy sharoitdagi dolzarbligi, yoshlar ongida Vatanga sadoqat, milliy g'urur, fuqarolik mas'uliyati va ijtimoiy faollikni shakllantirish yo'llari tahlil qilinadi. Shuningdek, globallashuv, raqamli axborot muhiti va ma'naviy tahdidlar kuchayib borayotgan hozirgi davrda oila, mahalla va maktabning uzviy hamkorligi yoshlarning ma'naviy immunitetini mustahkamlashda muhim omil ekani asoslanadi.

Kalit so'zlar: vatanparvarlik, oila, mahalla, maktab, yosh avlod, tarbiya, fuqarolik mas'uliyati, milliy qadriyat, ma'naviy immunitet, hamkorlik

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash har bir jamiyatning barqaror taraqqiyoti va milliy xavfsizligi uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Vatanparvarlik insonning tug'ilib o'sgan yurti, xalqi, tili, tarixi, madaniyati va qadriyatlariga bo'lgan hurmati, sadoqati hamda mas'uliyatli munosabatida namoyon bo'ladi. U faqat his-tuyg'u emas, balki shaxsning ongli hayotiy pozitsiyasi, fuqarolik mas'uliyati va jamiyat taraqqiyotiga daxldorlik tuyg'usidir.

O'zbekiston taraqqiyotining hozirgi bosqichida yoshlarning bilimli, ma'nan yetuk, vatanparvar va ijtimoiy faol shaxs sifatida shakllanishi davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. "O'zbekiston - 2030" strategiyasida har bir insonning salohiyatini ro'yobga chiqarish, ta'lim sifatini oshirish va yosh avlodni barkamol tarbiyalash masalalari ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan. Shuningdek, "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonunda yoshlarning huquq va erkinliklarini ta'minlash, ularni ijtimoiy jihatdan qo'llab-quvvatlash hamda har tomonlama rivojlantirish davlat siyosatining muhim vazifasi sifatida ko'rsatilgan.

Vatanparvarlik tarbiyasining samaradorligi faqat maktabdagi tarbiyaviy mashg'ulotlar bilan cheklanmaydi. Bu jarayonda oila, mahalla va maktab birgalikda harakat qilgandagina kutilgan natijaga erishish mumkin. Chunki bola dastlabki ma'naviy tushunchalarni oilada oladi, ijtimoiy munosabatlar va jamoaviy mas'uliyatni mahallada angelaydi, ilmiy va tizimli tarbiyani esa maktabda egallaydi. Demak, vatanparvarlik tarbiyasi uzluksiz, izchil va hamkorlikka asoslangan pedagogik jarayon sifatida tashkil etilishi lozim.

Asosiy qism

Vatanparvarlik tarbiyasi yosh avlodning ma'naviy-axloqiy kamolotida muhim o'rin tutadi. U o'quvchilarda Vatanga muhabbat, milliy qadriyatlarga hurmat, davlat ramzlariga ehtirom, tarixiy xotira, fuqarolik burchi va ijtimoiy mas'uliyat kabi sifatlarni shakllantiradi. Vatanparvar inson o'z yurti ravnaqi uchun bilim olishga, mehnat qilishga, qonunlarga hurmat bilan qarashga, jamiyat muammolariga befarq bo'lmaslikka intiladi.

Oila vatanparvarlik tarbiyasining birinchi va eng muhim bosqichidir. Bola Vatan haqidagi dastlabki tasavvurlarni ota-ona, bobo-buvi, yaqin qarindoshlar suhbatlari, oilaviy qadriyatlar, urf-

odatlar, bayramlar va kundalik hayotiy munosabatlar orqali egallaydi. Oilada ona tiliga hurmat, kattalarga ehtirom, halollik, mehnatsevarlik, el-yurtga sadoqat kabi fazilatlar shakllansa, bola ongida vatanparvarlikning mustahkam poydevori yaratiladi.

Oilaviy tarbiyada ota-onaning shaxsiy namunasi alohida ahamiyatga ega. Farzand ota-onasining Vatan, xalq, davlat, jamiyat va milliy qadriyatlarga bo'lgan munosabatini kuzatib, o'z qarashlarini shakllantiradi. Agar oilada davlat ramzlariga hurmat, tarixiy sanalarga e'tibor, milliy bayramlarni qadrlash, kitobxonlik va ajdodlar merosiga qiziqish mavjud bo'lsa, bu holat farzandning ma'naviy dunyosiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun vatanparvarlik tarbiyasini kuchaytirishda ota-onalarning pedagogik madaniyatini oshirish, ularni maktab tarbiyaviy jarayoniga faol jalb etish muhimdir.

Mahalla esa yoshlarni ijtimoiy hayotga tayyorlovchi muhim tarbiya makonidir. Mahalla sharoitida bola jamoa bilan munosabatga kirishadi, kattalarni hurmat qilish, qo'shnichilik, hamjihatlik, o'zaro yordam, mehr-oqibat, jamoat ishlarida ishtirok etish kabi qadriyatlarni o'zlashtiradi. Shu jihatdan mahalla vatanparvarlik tarbiyasini hayotiy amaliyot bilan bog'lovchi ijtimoiy institut hisoblanadi.

Mahalla yoshlar bilan ishlashda turli tadbirlar, uchrashuvlar, xotira kechalari, obodonlashtirish ishlari, nuroniylar bilan suhbatlar, harbiy xizmatchilar va faxriylar bilan uchrashuvlar orqali ularda Vatanga sadoqat tuyg'usini kuchaytirishi mumkin. Ayniqsa, mahalladagi nuroniylar, ziyolilar, harbiy xizmatchilar, sportchilar va faol fuqarolar yoshlar uchun hayotiy namuna bo'la oladi. Bunday uchrashuvlar vatanparvarlikni quruq shior emas, balki amaliy hayotiy qadriyat sifatida anglashga yordam beradi.

Maktab esa vatanparvarlik tarbiyasining ilmiy-pedagogik asosda tashkil etiladigan markaziy bo'g'inidir. Maktabda vatanparvarlik tarbiyasi dars jarayoni, sinfdan tashqari tadbirlar, tarbiya soatlari, loyiha ishlari, ekskursiyalar, sport musobaqalari, kitobxonlik tadbirlari va ijodiy tanlovlar orqali amalga oshiriladi. Tarix, adabiyot, ona tili, tarbiya, huquq, geografiya kabi fanlar orqali o'quvchilarda milliy o'zlikni anglash, tarixiy xotira va fuqarolik pozitsiyasi shakllantiriladi.

Masalan, tarix darslarida ajdodlarimizning davlat boshqaruvi, ilm-fan, madaniyat va harbiy jasorat sohasidagi merosi o'rganilsa, adabiyot darslarida Vatan, xalq, milliy g'urur va insoniylik g'oyalari badiiy obrazlar orqali yoritiladi. Tarbiya darslarida esa o'quvchilar fuqarolik burchi, huquqiy madaniyat, ijtimoiy mas'uliyat va milliy qadriyatlar haqida tizimli bilimga ega bo'ladilar.

Oila, mahalla va maktab hamkorligi vatanparvarlik tarbiyasini kuchaytirishda bir-birini to'ldiruvchi tizim sifatida namoyon bo'ladi. Oila bolada dastlabki ma'naviy ko'nikmalarni shakllantiradi, mahalla ularni ijtimoiy tajriba bilan boyitadi, maktab esa mazkur jarayonni ilmiy-metodik asosda rivojlantiradi. Shu sababli uchala institut o'rtasidagi hamkorlik rejali, izchil va natijaga yo'naltirilgan bo'lishi kerak.

Bunday hamkorlik quyidagi yo'nalishlarda amalga oshirilishi mumkin:

Birinchidan, ota-onalar, mahalla faollari va maktab pedagoglari ishtirokida vatanparvarlik mavzusidagi davra suhbatlari, seminarlar va tarbiyaviy uchrashuvlar tashkil etish zarur. Bu tadbirlar orqali tarbiya jarayonidagi umumiy maqsad va vazifalar aniqlanadi.

Ikkinchidan, maktablarda "Mening Vatanim - mening faxrim", "Ajdodlar jasorati - yoshlar uchun ibrat", "Davlat ramzlari - milliy g'urur timsoli", "Mahallam tarixi", "Oilam qadriyatlari" kabi mavzularda loyihaviy ishlarni tashkil etish samarali hisoblanadi. Bunday loyihalar o'quvchilarning izlanish, tahlil qilish, jamoada ishlash va o'z fikrini ifodalash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Uchinchidan, mahalla va maktab hamkorligida tarixiy joylarga, muzeylarga, ziyoratgohlarga, xotira maydonlariga ekskursionlar tashkil etish lozim. Bunday amaliy mashg'ulotlar o'quvchilarda tarixiy xotirani kuchaytiradi, Vatan tarixiga bevosita qiziqish uyg'otadi.

To'rtinchidan, vatanparvarlik tarbiyasida raqamli texnologiyalardan foydalanish muhimdir. Bugungi yoshlar axborotni ko'proq ijtimoiy tarmoqlar, videomateriallar, elektron platformalar va multimedia vositalari orqali qabul qiladi. Shu sababli milliy qadriyatlar, tarixiy shaxslar, davlat ramzlari va Vatan taraqqiyoti haqidagi materiallarni zamonaviy, interfaol va ta'sirchan shaklda yetkazish zarur. Raqamli viktorinalar, videoroliklar, virtual ekskursionlar, onlayn tanlovlar va elektron ko'rgazmalar vatanparvarlik tarbiyasining samaradorligini oshiradi.

Beshinchidan, vatanparvarlik tarbiyasi faqat bayram tadbirlari bilan cheklanmasligi kerak. U kundalik ta'lim-tarbiya jarayonining mazmuniga singdirilishi lozim. O'quvchining maktabdagi intizomi, jamoat ishlarida ishtiroki, bilim olishga mas'uliyati, ota-onaga hurmati, mahalla hayotidagi faolligi ham vatanparvarlikning amaliy ko'rinishidir.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlarda vatanparvarlik tarbiyasi o'quvchini faqat tayyor ma'lumotni qabul qiluvchi shaxs sifatida emas, balki faol ishtirokchi sifatida tarbiyalashni nazarda tutadi. Shuning uchun "case-study", "munozara", "loyiha metodi", "rolga kirish", "muammoli vaziyat", "qadriyatlar xaritasi", "mening fuqarolik burchim" kabi interfaol metodlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Bunday metodlar o'quvchilarda mustaqil fikrlash, tanqidiy tahlil, ijtimoiy faollik va shaxsiy mas'uliyatni rivojlantiradi.

Globalashuv davrida vatanparvarlik tarbiyasiga yangicha yondashish talab etiladi. Chunki bugungi yoshlar jahon madaniyati, ommaviy axborot vositalari va turli g'oyaviy oqimlar ta'sirida shakllanmoqda. Bu jarayonda vatanparvarlikni faqat hissiy chaqiriq darajasida emas, balki ongli fuqarolik pozitsiyasi sifatida shakllantirish zarur. Ya'ni yoshlar Vatanni sevishni faqat so'z bilan emas, balki yaxshi o'qish, kasb egallash, jamiyatga foyda keltirish, qonunlarga rioya qilish, ekologik madaniyatga ega bo'lish va yurt obodligiga hissa qo'shish orqali namoyon etishi kerak.

Shuningdek, vatanparvarlik tarbiyasida milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligi muhimdir. Haqiqiy vatanparvarlik boshqa xalqlarga hurmatsizlik emas, aksincha, o'z xalqini sevgan holda boshqa millat va madaniyatlarga nisbatan bag'rikeng munosabatda bo'lishdir. Shuning uchun maktab, oila va mahalla hamkorligida olib boriladigan tarbiyaviy ishlar yoshlarni milliy g'urur bilan birga tolerantlik, insonparvarlik va tinchliksevarlik ruhida tarbiyalashi lozim.

Oila, mahalla va maktab hamkorligining samaradorligi aniq reja, muntazam muloqot va umumiy natija asosida baholanishi kerak. Buning uchun sinf rahbarlari, ota-onalar qo'mitasi, mahalla faollari va yoshlar yetakchilari o'rtasida doimiy aloqa yo'lga qo'yilishi zarur. O'quvchilarning tarbiyaviy rivojlanishi, ijtimoiy faolligi, tadbirlardagi ishtiroki, oilaviy muhitdagi o'zgarishlar va mahalladagi faolligi tahlil qilib borilishi lozim. Ana shundagina vatanparvarlik tarbiyasi rasmiy tadbir emas, balki hayotiy va samarali pedagogik jarayonga aylanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, oila, mahalla va maktab hamkorligida vatanparvarlik tarbiyasini kuchaytirish yosh avlod ma'naviy kamolotining muhim shartidir. Oila bolada vatanparvarlikning dastlabki asoslarini shakllantiradi, mahalla uni ijtimoiy hayot va jamoaviy mas'uliyat bilan boyitadi, maktab esa bu jarayonni ilmiy-pedagogik asosda rivojlantiradi.

Bugungi globalashuv va raqamli axborot muhitida vatanparvarlik tarbiyasini zamonaviy metodlar, interfaol texnologiyalar, loyihaviy ishlar va hayotiy misollar asosida tashkil etish muhimdir. Bunda yoshlar Vatanni sevishni faqat shior sifatida emas, balki bilim olish, halol mehnat

qilish, jamiyatga foyda keltirish, milliy qadriyatlarni asrash va fuqarolik mas'uliyatini bajarish orqali anglashlari lozim.

Demak, oila, mahalla va maktabning uzviy hamkorligi yosh avlodda Vatanga muhabbat, milliy g'urur, tarixiy xotira, fuqarolik burchi va ijtimoiy faollikni shakllantirishning eng samarali yo'llaridan biridir. Bu hamkorlik qanchalik izchil va mazmunli tashkil etilsa, yoshlarning ma'naviy immuniteti shunchalik mustahkam bo'ladi.

References:

1. "O'zbekiston - 2030" strategiyasi. O'zbekiston Respublikasi Hukumat portali.
2. O'zbekiston Respublikasining "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonuni.
3. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. Toshkent: O'qituvchi, turli nashrlar.
4. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
5. Quronov M. Milliy tarbiya. Toshkent: Ma'naviyat, 2007.
6. Musurmonova O. Ma'naviy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi. Toshkent: O'qituvchi, 1996.
7. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Toshkent: Sano-standart, 2017.
8. UNESCO. Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action. Paris: UNESCO, 2015.